

УДК 61:330.3

JEL Classification: I15, I18, O43

[http://doi.org/10.31474/1680-0044-2020-1\(22\)-36-47](http://doi.org/10.31474/1680-0044-2020-1(22)-36-47)

К.Ю. Ягельська

ДЕТЕРМІНАНТИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ПРОБЛЕМАТИЦІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Мета. Обґрунтування ключових детермінантів системи охорони здоров'я та визначення базових вимог до її організації в умовах забезпечення цілей сталого розвитку.

Методика. Факторний аналіз дозволив виявити основні детермінанти системи охорони здоров'я. Системно-структурна методологія застосована для аналізу фінансового забезпечення системи охорони здоров'я та систематизації вимог до її ефективного функціонування. За допомогою графічного методу продемонстровано динаміку макроекономічних показників, спрямування коштів державного бюджету, динаміку фінансування охорони здоров'я та її елементів.

Результати. Обґрунтовано, що економічний розвиток України значною мірою визначається глобальними детермінантами поряд з національними. Виявлено системні проблеми вітчизняної економіки та системи охорони здоров'я. Проаналізовано заплановане фінансування елементів охорони здоров'я на 2021 рік та виявлено його слабкі сторони. Розглянуто проблему потенційних джерел розширення загальних витрат. Визначено основні елементи, необхідні для розвитку системи охорони здоров'я України в сучасних умовах. Розкрито зміст економічної, екологічної та соціальної складових трансформації системи охорони здоров'я, що реалізуються завдяки активній участі держави, приватного сектору та суспільства у розвитку медичної сфери країни. Описано набір детермінант функціонування охорони здоров'я у глобальному масштабі, серед яких економічні, політичні, екологічні загрози, криза освіти. На основі аналізу ринку охорони здоров'я України, аналізу цілей функціонування системи охорони здоров'я та цілей сталого розвитку в Україні визначено та обґрунтовано основні вимоги до системи охорони здоров'я, розкрито їхній зміст. Окреслено пріоритети базових вимог до системи охорони здоров'я в умовах сталого розвитку.

Наукова новизна. Визначено та обґрунтовано основні вимоги до системи охорони здоров'я в умовах забезпечення сталого розвитку.

Практична значимість. Результати дослідження формують теоретико-методичні й організаційні засади для удосконалення системи охорони здоров'я в межах діючого реформування.

Ключові слова: система охорони здоров'я, національний економічний розвиток, концепція сталого розвитку, детермінанти, структура

Вступ. Структурні трансформації економіки відповідно до потреб збалансованого розвитку виробництва, соціальної сфери, населення і навколишнього природного середовища, а також технологічного і соціального прогресу спираються на науково-технічні досягнення, що проявляються у підвищенні ефективності праці, якості продукції, збереженні природно-сировинних ресурсів і довкілля, обмеженні екстернальної шкоди поруч із зростанням рівня життя. В цих складних суперечливих умовах загострюється проблематика системи охорони здоров'я як ключового елементу структури економіки сталого розвитку, адже саме здоров'я населення є основним чинником зростання економіки. Водночас, деградація довкілля, нерівномірність у доходах, фізичні та інформаційні перевантаження населення, що тягнуть за собою хронічні і професійні захворювання, спонукають до пошуків оптимальної системи охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значення здоров'я у досягненні цілей сталого розвитку не викликає жодних сумнівів і не раз розкривалось у наукових

публікаціях, наприклад, [1; 2]. У зв'язку з цим науковці порушують питання удосконалення систем охорони здоров'я та намагаються винайти оптимальну модель, яка б максимально задовольняла потреби суспільства на справедливих засадах в умовах наявних ресурсів з огляду на проблеми сталого розвитку. Так, у [3] досліджуються якісні системи охорони здоров'я поруч з досягненням цілей сталого розвитку. Т. Носуліч [4] досліджує наукові підходи до вивчення системи охорони здоров'я з позиції сталого розвитку. Удосконаленню систем охорони здоров'я у глобальному здоров'ї присвячено [5]. Показники досягнення цілей сталого розвитку в сфері охорони здоров'я розглянуто у [6; 7]. Фінансування охорони здоров'я в умовах забезпечення сталого розвитку розглядається у [8; 9].

Мета статті (постановка завдання). Напрацювання зарубіжних і вітчизняних науковців дозволяє наблизитися до вирішення завдання щодо розбудови ефективної системи охорони здоров'я як значущої ланки збалансованого розвитку. Однак динамічні виклики глобальної економіки, специфіка

внутрішнього середовища країни з її багатфакторними умовами соціально-економічного розвитку, а також трансформаційні процеси в сфері охорони здоров'я України вимагають додаткових досліджень організаційних засад формування системи охорони здоров'я, яка б відповідала вимогам сьогодення. Отже, метою статі є обґрунтування ключових детермінантів системи охорони здоров'я та визначення базових вимог до її організації в умовах забезпечення цілей сталого розвитку.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної науки, а також результати наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених щодо організаційно-економічного забезпечення системи охорони здоров'я та факторів, що детермінують її системні зміни. Для досягнення зазначеної мети автором застосовувався комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих методів дослідження, зокрема, системний і факторний аналіз, системно-структурний і графічний методи, що дозволило отримати об'єктивні результати.

Виклад основного матеріалу. Оскільки рівень медицини давно розцінюється як важіль сталого розвитку суспільства, ще у 1992 р. на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро було прийнято «Порядок денний на XXI століття», в якому, серед інших, висвітлювались питання розвитку системи охорони здоров'я в умовах сталого розвитку. Закономірності сталого розвитку в сфері охорони здоров'я відбиваються в міжнародно-правових актах Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародної організації праці, Ради Європи та Європейського Союзу, Всесвітньої та Європейської медичних асоціацій. Водночас, Всесвітньою організацією охорони здоров'я наголошується, що витрати на охорону здоров'я складають 10% глобального ВВП, тобто збільшуються значно швидше, ніж зростає світова економіка. Що стосується розвинених країн, вартість медичних послуг для їхнього населення збільшується щорічно в середньому на 4%, щодо країн, що розвиваються – в середньому на 6% [10]. Це підкреслює, що вихідні умови для розбудови ефективної системи охорони здоров'я в країнах дуже різняться і характеризуються різною силою відповідних викликів і загроз. Отже, орієнтири розвитку до 2030 року, затверджені на Саміті ООН, мають бути

адаптовані відповідно до особливостей національного розвитку кожної країни.

У 2019 році МВФ включив Україну в групу країн Європи, що розвиваються [11]. Економічний розвиток України (як країни з малою економікою відкритого типу) обумовлюється здебільшого зовнішніми (глобальними) детермінантами, однак найбільш вагомими серед національних (внутрішніх) детермінант економічного зростання і розвитку виділяють капітал (капіталізовану частину національного багатства, людський, природно-ресурсний), успішність і дієвість структурних реформ, ефективні зміни у промисловій політиці, трансформації у сфері державного споживання, інвестиційно-інноваційну та технологічну політику, інституційну інфраструктуру розвитку малого та середнього бізнесу [12]. Вплив зазначених факторів здебільшого характеризується перепонами для економічного розвитку України. Так, спостерігається відсутність фінансових ресурсів для погашення державного боргу, неефективність реформ, що повинні сприяти покращенню макроекономічної ситуації в країні, нестабільний інвестиційний клімат, недостатність витрат на наукові дослідження у різних галузях, обмежена фіскальна підтримка економіки, відсутність заощаджень у домогосподарств, падіння рівня споживання тощо. На тлі перманентних економічних проблем та загострення кризи через пандемію, МВФ дає досить оптимістичний прогноз на 2021 рік щодо зростання ВВП та зниження інфляції в Україні; для порівняння розглянуто динаміку і прогноз названих показників сусідньої Польщі, яка менша за Україну, але завдяки ефективним економічним реформам змогла досягти набагато кращих економічних результатів та увійти до ЄС (рис. 1).

Хоча індекс глобальної конкурентоспроможності, як один з найповніших комплексів показників, демонструє незначну втрату позицій Україною у рейтингу впродовж 2019 р. (- 0,07% до 2018 р.) [14], Україна посіла шосте місце в рейтингу найбільш нещасних країн світу (Misery Index розраховується на основі прогнозів щодо інфляції та безробіття для 66 країн) [15]. Щодо охорони здоров'я, рейтинг за рівнем здоров'я населення (на основі даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, відділу народонаселення ООН і Світового банку) визначив 93 місце для України серед 169 країн.

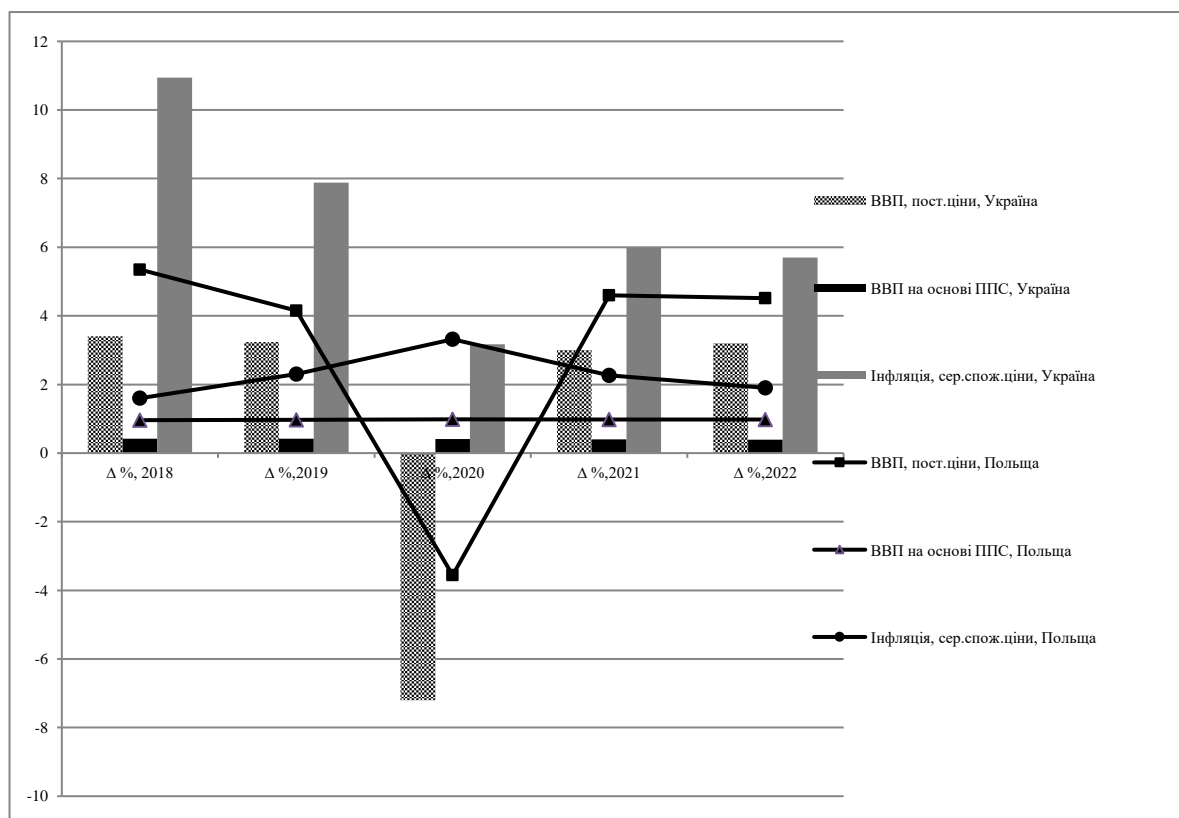

Рис. 1. Компаративний динамічний аналіз макроекономічних показників України і Польщі
Джерело: побудовано на основі [13]

Узагальнено, можна констатувати, що ключовою проблемою вітчизняної економіки є несформованість цілісного механізму, що узгодив би взаємозв'язки уряду, інфраструктури, науки і освіти, малого і великого бізнесу, сформувавши єдину систему взаємодій.

В цих умовах вітчизняна система охорони здоров'я перебуває у стані трансформації: відбувається перехід від кошторисного фінансування медичної сфери до Програми медичних гарантій, централізоване державне утримання лікарень із фрагментарним управлінням та наданням медичної допомоги змінюється роботою медичних закладів за договорами з Національною службою здоров'я України.

Втім, певного здивування у зарубіжних колег викликав запроваджений в Україні підхід щодо збільшення частки бюджету на охорону здоров'я через її перерозподіл з інших

секторів, адже це доволі незвично для країн з низьким та середнім рівнем доходів [16].

Взагалі поки що складно констатувати успіхи реформування і говорити про поліпшення системи охорони здоров'я, адже вже після першого етапу реформи виявлено достатньо незадоволених змінами у медичній сфері як серед споживачів медичних послуг, так і серед їх надавачів. Також залишається гостра проблема недофінансування медичного сектору, що суперечить нормам чинного законодавства. Так, за офіційними даними, додаткова потреба у державному бюджеті для фінансування Програми державних гарантій медичного обслуговування населення у поточному році складає 25,8 млрд. грн., на вторинну та третинну медичну допомогу - 14,1 млрд. грн. Відтак, у 2021 р. заплановано збільшення бюджетного фінансування сфери охорони здоров'я за рахунок зменшення інших видатків (рис. 2).

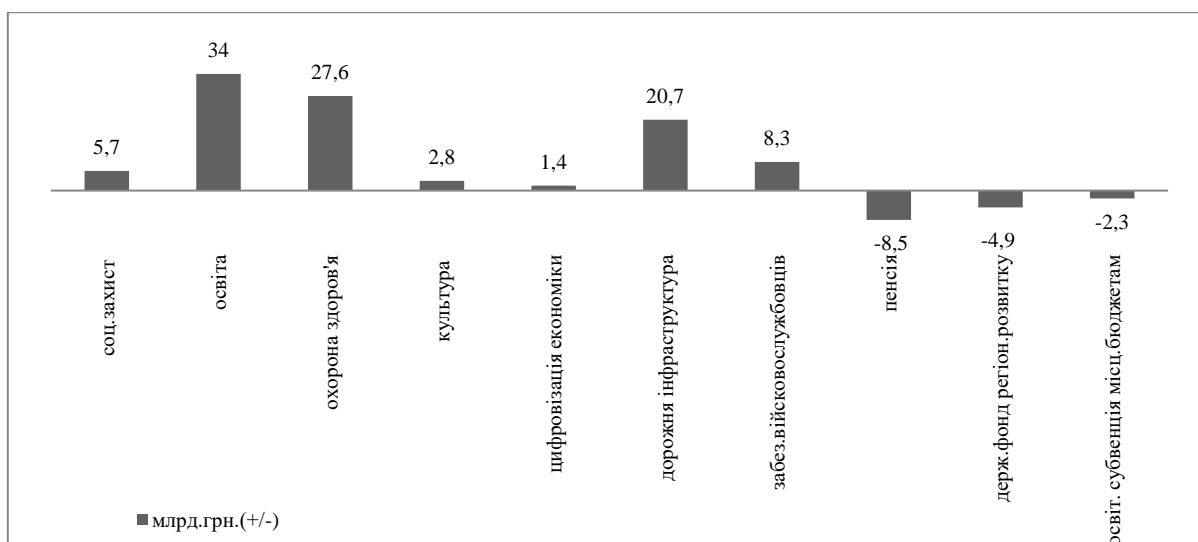

Рис. 2. Динаміка спрямування коштів державного бюджету за функціональними напрямками (проект на 2021 р.)

Джерело: побудовано на основі [17]

Отже, на тлі уповільнення економічного зростання урядом заплановано збільшення фінансування охорони здоров'я на 27,6 млрд.

грн. (бюджет Міністерства охорони здоров'я складе 158,74 млрд. грн.) (рис. 3).

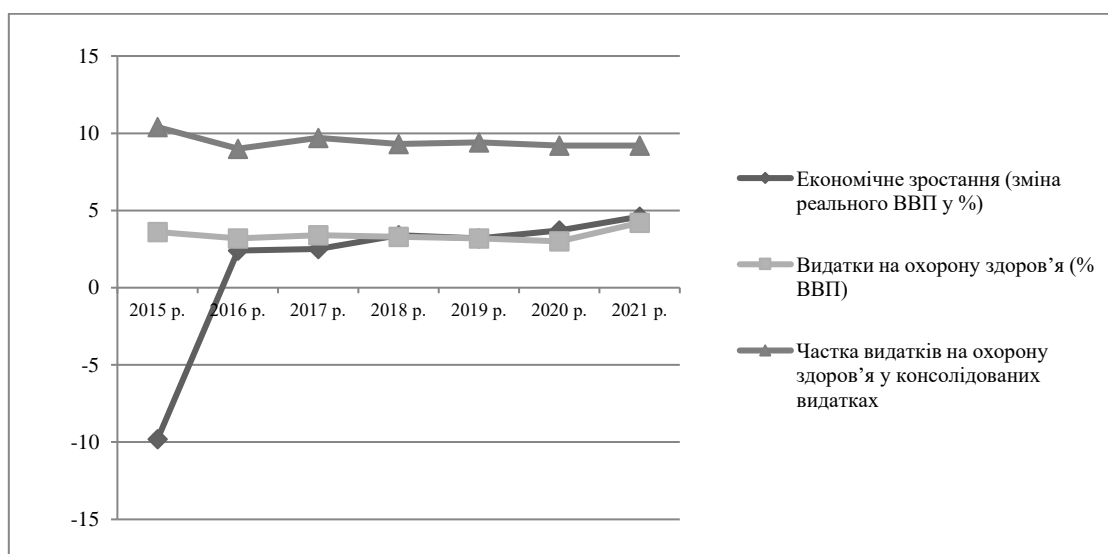

Рис. 3. Динаміка фінансування охорони здоров'я

Джерело: побудовано на основі [17]

Такий підхід викликає суперечки як серед експертів, так і в самому уряді, щодо пріоритетів бюджету і його покриття. Наприклад, потенційним джерелом розширення загальних видатків прийнято вважати податки, але у порівнянні з іншими країнами світу частка державних видатків в Україні досить висока, тому підвищення податкових ставок без вдосконалення податкового та митного адміністрування недоцільне. В якості потенційного джерела додаткового фіскального простору також

відмічають економічне зростання через покращення бізнес-клімату і зміцнення людського капіталу. Однак бізнес-клімат в Україні характеризується негативною динамікою, тому навряд стане надійною підтримкою у формуванні доходів. Так, рейтинг «Doing Business – 2020» фіксує падіння України в поточному році на сім пунктів (здебільшого за рахунок погіршення показників оподаткування (-11), забезпечення виконання контрактів (-6), реєстрації підприємств (-5), кредитування (-5)) [18].

Згідно з дослідженнями Європейської Бізнес Асоціації, індекс інвестиційної привабливості в першому півріччі 2020 року склав 2,51 бали з можливих 5, що на 0,44 бали менше в порівнянні з минулим періодом. Крім традиційних факторів, що негативно впливають на вітчизняний бізнес-клімат, зокрема, неефективна судова система, відсутність зрушень в боротьбі з корупцією, значний тиск тіньової економіки, експерти визначили й нові: обмежувальні заходи через пандемію COVID-19, постійні ротації в складі уряду, як наслідок - політична і економічна нестабільність, підвищення податкового тиску і зміни податкового законодавства, призупинення реформ [19].

Що стосується людського капіталу, згідно з [20], індекс його розвитку в Україні у 2020 році складає 0,63 (Східна Азія - 0,59; Європа і Центральна Азія - 0,69; Північна

Америка - 0,75), тобто в Україні немовля може досягти продуктивності дорослої людини із повноцінною освітою та оптимальним станом здоров'я лише на 63%. Очевидно, що для реалізації людського потенціалу також необхідні значні інвестиції в освіту, охорону здоров'я і соціальний захист. Рис. 2 демонструє збільшення фінансування зазначених напрямів, однак, за оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, економіка неефективна при рівні витрат на охорону здоров'я нижчому 5% обсягу ВВП (в Україні досягнення цього рівня заплановано на 2023 рік).

Отже, в межах бюджету на 2021 рік найменша частка з фінансування медицини після напряму проектної документації запланована на придбання обладнання для опорних лікарень і на розвиток екстреної медицини (рис. 4).

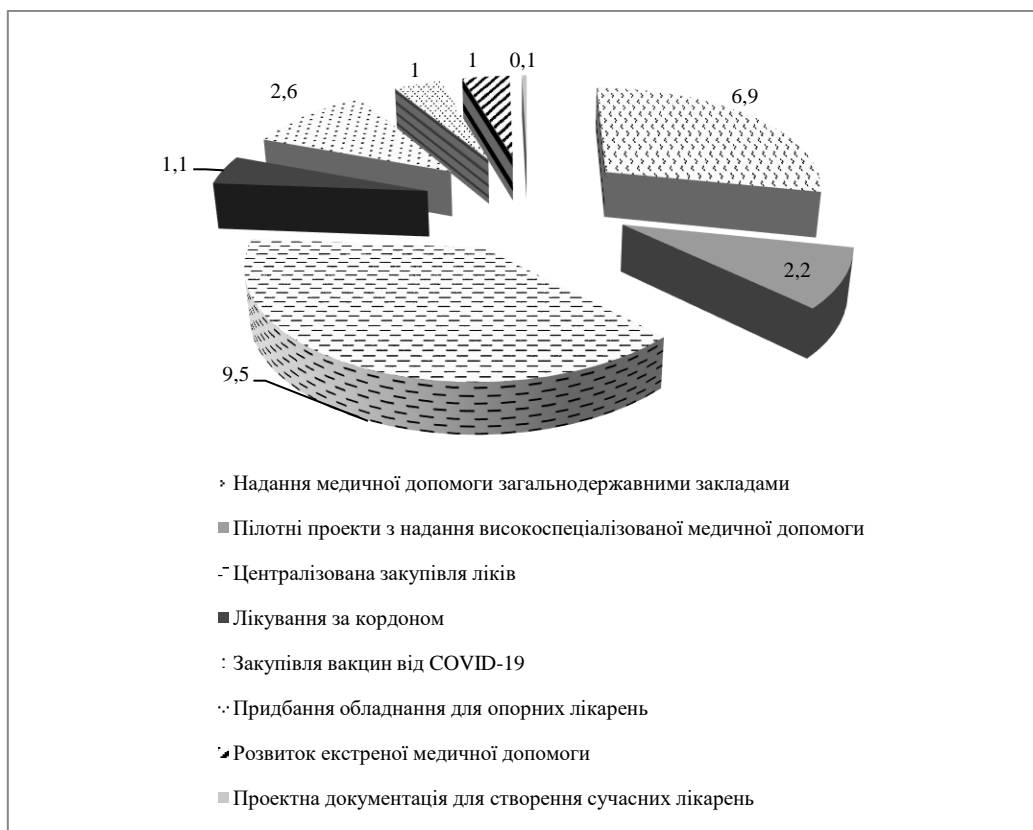

Рис. 4. Фінансування елементів охорони здоров'я

Джерело: побудовано на основі [17]

В цей же час, аналіз глобальних показників досягнення цілей сталого розвитку в сфері охорони здоров'я [7] дозволив зробити висновок, що в Україні однією з основних причин смертності населення є хвороби системи кровообігу, що наголошує саме на значущості екстреної допомоги.

Тоді як концепція сталого розвитку реалізується на основі поєднання трьох базових компонентів: економічному, екологічному і соціальному, система охорони здоров'я також використовує їх за основу. Тобто хоча модель фінансування охорони здоров'я і є визначальною, це не єдина базова

умова ефективного функціонування системи. Іншими словами, розбудова системи охорони здоров'я потребує активної участі держави, приватного сектору та суспільства.

Держава здійснює регулювання охорони здоров'я за допомогою системи заходів, спрямованих на підвищення адаптивності, результативності та ефективного функціонування сфери охорони здоров'я з метою забезпечення надання якісної та доступної медичної допомоги всім громадянам країни. Тобто держава виконує дві функції: соціальну й економічну. Соціальна розкривається через забезпечення справедливості та доступності медичної допомоги для населення, незалежно від рівня доходів громадян та статусу, а також вирішення проблем, пов'язаних з масовими захворюваннями, які можуть призвести до порушення стабільності в суспільстві. Економічна функція полягає у підтримці конкуренції між надавачами медичних послуг, вдосконаленні системи ліцензування та акредитації медичних установ, забезпеченні якісного рівня медичного обслуговування, використанні податкових інструментів при регулюванні підприємницької діяльності, організації фінансування медичної допомоги [21, с. 41]. Однак держава поки що не може реалізувати повноцінну діяльність з надання медичної допомоги, тому необхідно переглянути роль приватного сектору медицини з наданням йому більшого соціального статусу та розширення можливостей для функціонування, адже зарубіжний досвід свідчить, що найбільш ефективною є така система охорони здоров'я, в якій гармонійно функціонують державний та приватний сектори.

Приватний медичний сектор являє собою величезний резерв для надання доступних та якісних медичних послуг, оскільки знімає навантаження з державних лікарень і поліклінік, формує вагомий внесок у фінансування медичної сфери, забезпечує її необхідною кількістю медикаментів, товарів і виробів медичного призначення, тим самим щорічно розвантажує державний бюджет охорони здоров'я України майже на 2 млрд. грн. [22, с.22-23].

Участь суспільства у формуванні ефективної системи охорони здоров'я передбачає позитивну відповідь на превентивну медицину у вигляді розвитку суспільної самосвідомості щодо цінності культури здоров'я, формування здорового

способу життя, боротьби зі шкідливими звичками, а також особистої відповідальності за стан свого здоров'я та оточуючих.

Екологічний компонент в аспекті охорони здоров'я розкривається через кризові детермінанти, що якісно змінюють показники ефективності системи охорони здоров'я, зокрема, на глобальному рівні, наприклад, вірусні епідемії в наслідку людської діяльності, зростання інфекційних спалахів через глобальне потепління, наслідки впливу нанопластику, шкідливі викиди, спричинені виробництвом і транспортом тощо.

Важливо також звернути увагу на комплекс детермінант функціонування охорони здоров'я в загальнопланетарному масштабі, серед яких економічні загрози (характеризують кризи та диспропорції у розвитку різних держав та регіонів, що перешкоджають реалізації модернізаційних проєктів у сфері охорони здоров'я), політичні загрози (зростання цін на природні ресурси, збільшення державних боргів, скорочення урядових витрат та високого оподаткування), екологічні загрози (обмеженість глобального світу щодо нарощення природних ресурсів, гіпертрофоване споживання), освітня криза (недооцінення освітньої компоненти, зокрема, гальмування медичної науки), загрози глобального тероризму [23].

Зазначені елементи виступають обов'язковими у розбудові сучасної системи охорони здоров'я, яка поруч з окресленими на сьогодні завданнями потребує вироблення нових випереджаючих принципів охорони здоров'я (наприклад, на засадах предикативно-превентивної медицини), адже наразі в Україні підійшла до завершення реалізація Концепції розвитку системи громадського здоров'я, розроблена з метою вирішення завдань Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (від 2015 р.) та виконання зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Отже, на підставі викладеного та виходячи з аналізу ринку охорони здоров'я України [24], цілей функціонування системи охорони здоров'я та цілей сталого розвитку в Україні [25], на основі наукових підходів до вивчення системи охорони здоров'я з позиції сталого розвитку [4] та основних напрямів стратегії сталого розвитку економіки сфери охорони здоров'я [16], [26], [8] визначимо основні вимоги до системи охорони здоров'я в сучасних умовах (таблиця 1).

Таблиця 1 - Основні вимоги до системи охорони здоров'я

Принцип	Базова вимога	Зміст
Відповідність цілям сталого розвитку і міжнародним стандартам	Організаційна	Впровадження удосконаленого організаційно-економічного механізму регулювання медичної сфери на основі узгодження функціональних зв'язків уряду, науки, освіти, інституцій і бізнесу (в тому числі, розширена економічна взаємодія приватного і державного секторів медицини). Орієнтація на міжнародні стандарти.
Захист населення від фінансових ризиків	Фінансова	Фінансове забезпечення гарантованого державою обсягу та рівня медичної допомоги; розподіл фінансових ресурсів між первинним та вторинним рівнем надання медичної допомоги згідно з досвідом економічно розвинутих держав; прозорість і підзвітність системи фінансування; підвищення ефективності керівництва системою фінансування охорони здоров'я.
Інвестиційна привабливість охорони здоров'я	Інвестиційна	Залучення приватних інвестицій, зокрема, іноземних на основі політики інформаційної відкритості
Кадрова забезпеченість	Кадрова	Забезпеченість медичної сфери науковим і кваліфікаційним персоналом; розвинені мотиваційні механізми
Технічна забезпеченість	Виробнича	Своєчасне оновлення медичного обладнання, санітарного транспорту, будівель та споруд
Технологічна забезпеченість	Інноваційна	Високий рівень впровадження інноваційних методик та технологій, збільшення частки структур охорони здоров'я, що впроваджують інновації.
Високий рівень інформованості пацієнта	Інформаційна	Інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування системи. Єдина інформаційна база медичної сфери. Своєчасний зворотній зв'язок споживачів та надавачів медичних послуг.
Загальне охоплення послугами охорони здоров'я; ефективний менеджмент	Інституційна	Диференціація закладів та підприємств охорони здоров'я з урахуванням інтенсивності та обсягу надання медичної допомоги; впровадження механізму цілеспрямованого впливу держави на діяльність установ; розвинений інститут страхової медицини; активний механізм державно-приватного партнерства.
Правова та етична компетентність; рівність надавачів медичних послуг; саморегулювання підприємницької діяльності в охороні здоров'я	Правова	Договірні відносини між усіма суб'єктами медичної сфери; удосконалена нормативно-правова база у відповідності до принципів і стандартів сталого розвитку системи охорони здоров'я, забезпечення органами влади доступності медичних послуг на засадах справедливості і доступності; сприяння конкуренції в наданні медичної допомоги
Ринкова влада пацієнта; професійна автономія лікаря	Суспільна	Оперативність реагування системи на потреби і очікування населення; ефективна система лікарського самоврядування.

Обговорення результатів. Справедливо стверджувати, що виконання базових вимог до системи охорони здоров'я у відповідності з ключовими принципами її організації, що орієнтуються на справедливий розподіл прав, обов'язків, ресурсів і можливостей, сприятиме розвитку сфери охорони здоров'я, тим самим згладжуючи проблематику збалансованого розвитку. Водночас, реалізація окреслених вимог передбачає перегляд організаційних положень діючої системи. Підґрунтям оновлення системи має стати узгодження її економічних, екологічних і соціальних елементів, а також врахування і мінімізація негативного впливу її детермінантів.

Висновок. Таким чином, для задоволення вимог до системи охорони здоров'я необхідно вирішити наступні завдання:

- удосконалити механізм регулювання медичної сфери шляхом організації цілеспрямованого впливу держави на її учасників, а також узгодження функціональних зв'язків уряду, науки, освіти, інституцій і бізнесу з метою підвищення ефективності діяльності медичних установ державного і приватного секторів при ефективному використанні ресурсів;

- поглибити державно-приватне партнерство у медичній сфері на основі розширення проектів взаємодії та інструментів його реалізації, а також розбудови його інституційного підґрунтя;

- узгодити схему фінансування медицини з цілями і основними принципами охорони здоров'я, підвищити раціональність, прозорість і підзвітність фінансування, справедливість і солідарність фінансових внесків з боку споживачів послуг, а також рівень захисту від фінансових ризиків;

- розробити перспективні плани інвестиційних та інноваційних заходів, методик та технологій розвитку медичної сфери з орієнтацією на міжнародні стандарти для підвищення якості і доступності медичних послуг для населення й активізації медичного туризму в Україні;

- удосконалити кадрову політику, мотивувати залучення наукового та кадрового потенціалу для вирішення проблем медичної сфери, зокрема, за рахунок розширення джерел фінансування охорони здоров'я, розвитку

професійної підготовки та утримання медичних кадрів;

- реформувати управлінські структури охорони здоров'я та сформувати єдину інформаційну базу даних медичної сфери для оперативності реагування на потреби і запити надавачів і споживачів медичних послуг;

- доопрацювати нормативно-правове забезпечення функціонування системи охорони здоров'я для правомірного надання медичних послуг та підвищення ефективності адміністративно-правових, економічних, соціально-психологічних методів регулювання медичної сфери.

Перспективним у даному напрямі вбачається формування аналітичного забезпечення удосконалення системи охорони здоров'я на основі визначення впливу її детермінантів.

Список літератури

1. Acharya Sh., Lin V., Dhingra N. The role of health in achieving the sustainable development goals. *Bull World Health Organization*. 2018. No. 96(9). P. 591-596.

2. Fortune K., Becerra-Posada F, Buss P, Galvão LAC, Contreras A, Murphy M, et al. Health promotion and the agenda for sustainable development, WHO Region of the Americas. *Bull World Health Organization*. 2018. No. 96(9). P. 621–626.

3. Kruk M. E., Gage A. D., Arsenault C., Jordan K., Leslie H. H., DeWan S. R., Adeyi O., Barker P., Daelmans B., Doubova S. V., English M., Elorrio E. G., Guanais F., Gureje O., Hirschhorn L. R., Jiang L., Kelley E., Lemango E. T., Liljestrand J., Malata A., Marchant T., Matsoso M. P., Meara J.G., Mohanan M., Ndiaye Y., Norheim O.F., Reddy K. S., Rowe A. K., Salomon J. A., Thapa G., Twum-Danso N. A. Y., Pate M. High-quality health systems in the Sustainable Development Goals era: time for a revolution. *Lancet Glob Health*. 2018. Vol.6. URL: [http://dx.doi.org/10.1016/S2214-109X\(18\)30386-3](http://dx.doi.org/10.1016/S2214-109X(18)30386-3)

4. Носуліч Т. М. Наукові підходи до вивчення системи охорони здоров'я з позиції сталого розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 195-201.

5. Bradley E.H, Taylor L.A, Cuellar C.J. Management matters: a leverage point for health

systems strengthening in global health. *Int. J. Health Policy Manag.* 2015. No. 4. P. 411–415.

6. Hosseinpoor A.R., Bergen N., Schlottheuber A., Grove J. Measuring health inequalities in the context of sustainable development goals. *Bull World Health Organ.* 2018. No. 96(9). P. 653–658.

7. Чала Т.Г., Корепанов Г.С., Черненко Д.І. Глобальні показники досягнення цілей сталого розвитку в сфері охорони здоров'я. *Соціальна економіка*. 2017. № 1. С. 42–50.

8. Доценко В.Ю. Фінансування охорони здоров'я в Україні в умовах реалізації стратегії сталого розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2017. Т.18. С.52–56.

9. K. Stenberg, O. Hanssen, T. Tan-Torres Edejer, M. Bertram, C. Brindley, A. Meshreky, J. E. Rosen, J. Stover, P. Verboom, R. Sanders, A. Soucat. Financing transformative health systems towards achievement of the health Sustainable Development Goals: a model for projected resource needs in 67 low-income and middle-income countries. *The Lancet Global Health*. 2017. Vol.5. Issue 9. P. e875–e887.

10. World Health Organization. European health report 2018: More than numbers - evidence for all. URL: <https://www.euro.who.int/ru/data-and-evidence/european-health-report/european-health-report-2018/european-health-report-2018.-more-than-numbers-evidence-for-all-2018> (дата звернення: 12.10.2019).

11. International Monetary Fund. Board Discussions on Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata> (дата звернення: 10.09.2019).

12. Національні та глобальні детермінанти економічного зростання України: наукова доповідь / за ред. І.М. Бобух. Київ, 2018. 390 с.

13. World Economic Outlook Database. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/select-country-group> (дата звернення: 10.09.2019).

14. Ukraine - Economic Indicators. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/indicators> (дата звернення: 10.09.2019).

15. These Are the World's Healthiest Nations. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-24/spain-tops-italy-as-world-s-healthiest>

nation-while-u-s-slips (дата звернення: 12.09.2019).

16. Barroy H., Gupta S. From overall fiscal space to budgetary space for health: connecting public financial management to resource mobilization. Geneva: World Health Organization, 2020. URL: <https://www.cgdev.org/event/overall-fiscal-spacebudgetary-space-health> (дата звернення: 22.09.2019).

17. Проект Закону про Державний бюджет України на 2021 рік № 4000 від 14.09.2019. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938 (дата звернення: 02.10.2019).

18. Doing Business – 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020> (дата звернення: 03.09.2019).

19. Інвестори погіршили оцінку бізнес-клімату України до рівня 2015 року. URL: <https://eba.com.ua/investory-pogirshly-otsinku-biznes-klimatu-ukrayiny-do-rivnya-2015-roku/> (дата звернення: 03.09.2019).

20. The human capital index 2020. Update. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital> (дата звернення: 03.10.2019).

21. Краснова О., Плужнікова Т. Роль держави в регулюванні сфери охорони здоров'я в ринкових умовах. *Науковий вісник мну імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2019. № 1 (12). С.37–43.

22. Голованова І. А., Краснова О. І. Значення приватної медицини в системі охорони здоров'я України. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2016. № 1. С. 22–25.

23. Кланца А. Кризові детермінанти функціонування охорони здоров'я та їх потенційна загроза національній безпеці держави. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1. С. 117–126.

24. Борщ В. І. Ринок охорони здоров'я України: аналіз сучасного стану та тенденції розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 19. Вип. 1 (44). С. 140–159.

25. United Nations: Ukraine. Цілі сталого розвитку в Україні. Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-globalni-tsili/good-health-and-well-being> (дата звернення: 03.10.2019).

26. Садовський В. А., Семенченко Г. В., Подхалюзін А. Ю. Ознаки стратегії сталого розвитку економіки галузі охорони здоров'я. *Економічні студії*. 2018. № 4 (22). С. 66-69.

References

1. Acharya, Sh., Lin V., Dhingra, N. (2018). The role of health in achieving the sustainable development goals. *Bull World Health Organization*, 96(9), 591-596.
2. Fortune, K., Becerra-Posada, F, Buss, P, Galvão, LAC, Contreras, A, Murphy, M, et al. Health promotion and the agenda for sustainable development, WHO Region of the Americas (2018). *Bull World Health Organization*, 96(9), 621-626.
3. Kruk, M. E., Gage, A. D., Arsenault, C., Jordan, K., Leslie, H. H., DeWan, S. R., Adeyi, O., Barker, P., Daelmans, B., Doubova, S. V., English, M., Elorrio, E. G., Guanais, F., Gureje O., Hirschhorn L. R., Jiang L., Kelley E., Lemango E. T., Liljestrand, J., Malata, A., Marchant, T., Matsoso, M. P., Meara, J.G., Mohanan, M., Ndiaye, Y., Norheim, O.F., Reddy, K. S., Rowe, A. K., Salomon, J. A., Thapa, G., Twum-Danso, N. A. Y., Pat,e M. (2018). High-quality health systems in the Sustainable Development Goals era: time for a revolution. *Lancet Glob Health*, 6 [online]. Retrieved from: [http://dx.doi.org/10.1016/S2214-109X\(18\)30386-3](http://dx.doi.org/10.1016/S2214-109X(18)30386-3)
4. Nosulich, T.M. (2013). Scientific approaches to the study of the health care system from the standpoint of sustainable development. *Sustainable economic development [Stalyy rozvytok ekonomiky]*, 4, 195-201 [in Ukr].
5. Bradley, E.H, Taylor L.A, Cuellar C.J. (2015). Management matters: a leverage point for health systems strengthening in global health. *Int. J. Health Policy Manag*, 4, 411-415.
6. Hosseinpoor, A.R., Bergen, N., Schlotheuber, A., Grove, J. (2018). Measuring health inequalities in the context of sustainable development goals. *Bull World Health Organ.*, 96(9), 653-658.
7. Chala, T.G, Korepanov, G.S, Chernenko, D.I. (2017). Global indicators of achieving the goals of sustainable development in the field of health care. *Social economy [Sotsial'na ekonomika]* 1, 42-50 [in Ukr].
8. Dotsenko, V.Yu. (2017). Financing of health care in Ukraine in the conditions of implementation of the strategy of sustainable development. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law [Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava]*, 18, 52-56 [in Ukr].
9. Stenberg K., Hanssen O., Tan-Torres T. Edejer, Bertram M., Brindley C., Meshreky A., Rosen J. E., Stover J., Verboom P., R. Sanders, A. Soucat (2017). Financing transformative health systems towards achievement of the health Sustainable Development Goals: a model for projected resource needs in 67 low-income and middle-income countries. *The Lancet Global Health*, 5, 9, e875-e887.
10. World Health Organization. European health report 2018: More than numbers - evidence for all [online]. Retrieved from: <https://www.euro.who.int/ru/data-and-evidence/european-health-report/european-health-report-2018/european-health-report-2018.-more-than-numbers-evidence-for-all-2018>
11. International Monetary Fund. Board Discussions on Ukraine [online]. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata>
12. National and global determinants of economic growth of Ukraine: scientific report / ed. I.M. Bobuh. Kyiv, 2018. 390 p. [in Ukr].
13. World Economic Outlook Database [online]. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/select-country-group>
14. Ukraine - Economic Indicators [online]. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/ukraine/indicators>
15. These Are the World's Healthiest Nations [online]. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-24/spain-tops-italy-as-world-s-healthiest-nation-while-u-s-slips>
16. Barroy, H., Gupta, S. (2019). From overall fiscal space to budgetary space for health: connecting public financial management to resource mobilization. Geneva: World Health Organization [online]. Retrieved from: <https://www.cgdev.org/event/overall-fiscal-spacebudgetary-space-health>
17. Draft Law on the State Budget of Ukraine for 2021 № 4000 dated 14.09.2019. [online]. Retrieved from:

https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938

18. Doing Business – 2019 [online]. Retrieved from: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019>

19. Investors worsened the assessment of Ukraine's business climate to the level of 2015 [online]. Retrieved from: <https://eba.com.ua/investory-pogirshyly-otsinku-biznes-klimatu-ukrayiny-do-rivnya-2015-roku/>

20. The human capital index 2019. Update [online]. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital>

21. Krasnova, O., Pluzhnikova, T. (2019). The role of the state in the regulation of health care in market conditions. Scientific Bulletin of VNU named after VO Sukhomlinsky. Economic sciences [Naukovyy visnyk mnu imeni V.O. Sukhomlyns'koho. Ekonomichni nauky], 1 (12), 37-43 [in Ukr].

22. Golovanova, I.A., Krasnova, O.I. (2016). The importance of private medicine in the health care system of Ukraine. Economics and

health law [Ekonomika i pravo okhorony zdorov'ya], 1, 22–25 [in Ukr].

23. Klanza, A. (2018). Crisis determinants of health care functioning and their potential threat to national security. Efficiency of public administration [Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya], 2 (55), 1, 117-126 [in Ukr].

24. Borshch, V.I. (2020). Healthcare market of Ukraine: analysis of the current state and development trends. Market economy: modern theory and practice of management [Rynkova ekonomika: suchasna teoriya i praktyka upravlinnya], 19, 1 (44), 140-159 [in Ukr].

25. United Nations: Ukraine. Sustainable development goals in Ukraine. Goal 3. Good health and well-being. [online]. Retrieved from: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/good-health-and-well-being> [in Ukr].

26. Sadovsky, V.A., Semchenko G.V., Podkhalyuzin A. Yu. (2018). Signs of strategy of sustainable development of health care economy. Economic studies [Ekonomichni studiyi], 4 (22), 66-69 [in Ukr].

Надійшла до редакції 17.10.2020

Ягельська Катерина Юрївна - д.е.н., доц., професор кафедри економіки, обліку і оподаткування ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
E-mail: kateryna.yahelska@donntu.edu.ua

DETERMINANTS OF THE HEALTH CARE SYSTEM IN THE PROBLEM OF BALANCED DEVELOPMENT

The issue focuses on the health care system as a key element of the structure of the sustainable development economy. The first stage of the study was to determine the factors and initial conditions for building an effective health care system in Ukraine. It is argued that the initial conditions for building the effective health care system in countries vary widely and are characterized by varying strengths of challenges and threats. It is concluded that Ukraine's economic development is largely determined by global determinants along with national ones, among them the most influential are: capital, success and effectiveness of structural reforms, effective changes in industrial policy, transformations in public consumption, investment-innovation and technological policy, institutional development infrastructure of small and medium business. The systemic problems of the domestic economy and the health care system have been identified.

The planned financing of health care elements for 2021 has been analyzed and its weaknesses have been identified. Emphasis is placed on the contradictions between the priorities of the state budget and its coverage. The problem of potential sources of expansion of general expenses is considered.

The basic elements that are necessary for the development of the health care system of Ukraine in modern conditions have been identified. The content of economic, ecological and social components of the transformation of the health care system, which are realized through the active participation of the state, private sector and society in the development of the medical sphere of the country, is revealed. The environmental component in the aspect of health

care is revealed through crisis determinants that qualitatively change the indicators of health system efficiency. A set of determinants of health care functioning on a global scale is described, among which economic, political, ecological threats, educational crisis; threats of global terrorism are singled out.

The basic requirements to the health care system are defined and substantiated on the basis of the analysis of the health care market of Ukraine, the analysis of the purposes of the health care system functioning and the purposes of sustainable development in Ukraine. The content of the basic requirements for the health care system, which corresponds to the formulated basic principles of the effective health care system, is revealed. The priorities for formulating the requirements for the health care system in the conditions of sustainable development of economic relations have been formulated.

Keywords: *health care system, national economic development, the concept of sustainable development, determinants, structure.*

Kateryna Yu. Yahelska – Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of Department of Economics, Accounting and Taxation
State Higher Educational Institution «Donetsk National Technical University»
E-mail: kateryna.yahelska@donntu.edu.ua